

אַרְבַּעַה בְּנֵי, נְלוּנְשָׁה צַעֲדִיָּא, אֶחָד אֱלֹקִינוּ

מאמר בהיר שזכינו לשמוע מפי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א – יו"ל לקראת שביעי של פסח תשפ"ו

כנגד ארבעה ילדים נְשָׁבֵךְ דיברה תורה.

זיהתה, התורה, ארבעה סוגי דרכי התמודדות גלותיים ובעייתיים עם האתגרים.

כי האתגרים, הרי, נועדו לגאול אותנו.

והקשיים? הם מפתח לאור גדול.

והכאב? הוא הדרך לבנייה אישית.

אבל יש ארבעה סוגים של תגובות לכאב, שלא רק שלא מסייעות לנו להפיק את התועלת הטמונה בכאב – הם גם מעמיקים בנו את הגלות, מרחיקים אותנו עוד יותר מהתכלית.

הסוג הכי פשוט, הוא זה שנקרא לו 'רשע'.

הרשע לא תכנן להיות כזה. דווקא היו לו שאיפות טובות, אבל אז החלו קשיים, ודברים לא כל כך ברורים לו, אז הוא רטן.

הוא כועס על מה שקורה איתו, הוא לא מוכן לקבל את מה שהמציאות דורשת ממנו, והוא לא מתבייש להגיד את זה בקול.

סף התסכול שלו נמוך, הוא מתפרץ כשדברים לא תואמים את מה שהוא חושב / אוהב / מאמין / רוצה. והסביבה? לא מפסיקה לסבול מכך.

אבל גם הוא סובל.

והוא צועק. כי כשכואב צועקים.

זה הסוג הראשון, והכי צפוי.

הסוג השני – הוא מתוחכם יותר.

הוא כבר 'חכם'.

מעל הכאב הוא הניח שכפ"ץ גדול, שכפ"ץ של ידע, של פתגמים שהוא יודע לצטט, של דרשות שהוא שומע, של מאמרים שהוא קורא – וזהו. אל תלמדו אותו איך לחשוב, אל תחשבו שאתם יכולים לתת לו פתרונות. הוא יודע הכול. הוא יודע גם ניואנסים עמוקים, אם בפסיכולוגיה, אם בתורת הנפש על פי היהדות, אם בקבלה, ואם בהלכה.

תפתחו איתו איזה נושא שרק יהיה – והוא יידע לצטט המון דברי חכמה. העיקר אל תגעו לו בנפש.

הוא אפילו לא יודע שהוא עוטה על עצמו שכפ"ץ. חומת ההגנה כל כך עבה – שהוא כבר רואה אותה כחלק מהאישיות שלו.

וזה, עם כל הכבוד, כבר גרוע יותר מהרשע.

כי הרשע – עוד יכול לטפל בעצמו.

הרשע – מבין שהוא בבעיה. הוא סובל. הוא כאוב. הוא נסער.

אבל החכם? אין סיכוי לפתוח אותו. אין סיכוי לפצוע אותו – ולהתחיל לנקז רעלים החוצה!

ר' אשר אמר פעם לחבר שצירף אליו ידיד תלמיד חכם כדי שישמע את הדיבורים – "אני לא מצליח לדבר איתו, הוא שם מולי את כל הש"ס שלו..."

ש"ס זה קודש קודשים, ידע תורני זה עצום וחשוב, אבל לפעמים אנחנו משתמשים עם זה כדי להגן על הנפש, על הפגיעות שלה, על האפשרות לפתוח כאב ולחצוב דרך לבורא.

וזה כבר ממש מסוכן.

הרופשיצער רב אמר פעם, למה בכל שנה יוצאים לאור הגדות חדשות?

מה רע באלה של אשתקד?

"אין זה", אמר, "אלא מפני שה'רשע' של שנה שעברה – כבר למד את הטכניקה והפך ל'חכם' של השנה..."

ככה בדיוק זה נראה.

הסוג השלישי – הוא התם.

הוא עבר כאבים, הוא עבר קשיים – והתקווה שלו בחיים כבתה. הוא הפך לפסיבי, לא יוזם, לא מעשי, לא נלהב. כלום.

יש לו וו גרירה על הנפש, רוצים? אתם מוזמנים לגרור אותו. הוא כבר לא רואה יותר מידי סיכויים.

סף ההתעניינות שלו לא עולה על שאלה יבשושית של 'מה זאת'. זהו.

וכשזה המצב – איך בדיוק יוכל האיש לנצל כאבים להתרוממות? איך יתלהב ליבו מול אתגרים? הוא כבוי!

הסוג הרביעי – הוא זה שאינו יודע לשאול.

זה שמתכחש למצב.

"מה פתאום, הכול בסדר!" הוא מבטיח.

"לא כואב לי כלום" הוא מצהיר.

"ברוך השם יום יום!" הוא עונה כשמישהו מנסה בכל זאת לברר האם משהו עובר עליו.

אין לו כאבים וגם לא חולשות. הכול פֶּרְפֶּקֶט!

הוא לא צריך עזרה. תודה ששאלתם.

עליו ההגדה אומרת: דחוף – 'את' פתח לו!

פתח לו את הנזקקות שלו, חשוף בפניו את היותו נצרך, את היותו זקוק לקבל! את ה'נקבה' שלו!

אלה הם ארבעת הילדים שמתגוששים בתוכנו:

החכם עם השכפ"ץ והפרצוף יודע כול.

הרשע עם ההתפרצויות והתסכולים.

התם עם הפסיביות והייאוש.

וה'שאינו יודע לשאול' עם ההכחשה והניתוק מהמצב.

ובאן הבן שואל: מה, אם כן, הדרך 'לחנך' את אותם ארבעת ילדים שבתוכנו?

איך שולפים את עצמנו מסוגי ההתמודדות הגלותיים – ועוברים לגאולה?

והתשובה, גם היא מופיעה בהגדה.

אָחָד.

אין ארבעה סוגי טיפול. יש דרך אחת – משותפת לכולם.

אחד – חכם. אחד – רשע. אחד – תם. אחד – שאינו יודע לשאול.

הדרך להשתחרר מההתמודדות הגלותית ולנצל את הקשיים לגאולה עצמית – היא רק על ידי חיבור ל'אחד'! רק על ידי דבקות באחד היחיד והמיוחד!

כן, אבל איך בדיוק?

כדי לענות על זה, ולהבין מהי הדרך לגאולה – צריך להבין קודם איך הגענו לגלות.

אם נבין את מאפייני הגלות, ואיך הגענו אליה, נבין אולי איך פותחים את הכבלים, איך נגאילים.

אז האמת שהגלות הראשונה שלנו התחילה במשפט אחד של פרעה.

"הבה נתחכמה לו".

ורש"י מסביר, מי זה ה'לו' הזה שאליו נתחכמם?

"הבה נתחכמה לו – למושיען של ישראל".

פרעה יודע שהצעד הראשון כדי לדרדר יהודים לגלות, זה לערער להם את הצורך בצדיק.

אם עד אז היה לכל יהודי את הדמות ממנה הוא ינק דרך בעבודת השם, הגיע פרעה והכניס ספקות בלב.

פתאום אנשים שואלים את עצמם: מה פתאום אני צריך צדיק כדי להסתדר בעולם? מה, אין לי לבד את הידע? מה, אני לא יכול לחתור לבד בגלים עד שאגיע לחוף מבטחים?

המחשבה הקלילה הזו, היא תחילת ההרס. כי היא גאוה, אבל גאוה שמתחפשת להיגיון.

המחשבה של 'מאי אהני לן רבנן', של 'למה אני צריך צדיק כדי להתחבר להשם' – מחדירה בנו בלי שנרצה תפיסה שמאדירה את ה'אני', את העצמאות על פני חיבור לאלה שמחוברים יותר ממני להשם.

ואז, הדרך לגלות – מהירה מאוד.

כי משם, האדם כבר עובר לראות את כל המציאות דרך התפיסה של ה'אני'.

ואז, כבר לא מעניין אותי להתחבר לאנשים, לבנות ידידות אמת, רק אינטרסים צרים שלי מעניינים אותי.

וכך, אחרי שהיצר הרע מנתק אותנו מה'גוטע ייד', מהצדיק, הוא מנתק אותנו גם מהחברים הטובים, מאלה שיכולים לפעמים לתת לנו על הראש, מאלה שאני נדרש לפעמים להיכנע אליהם ולנהוג איתם בסבלנות. אין לי כוח לזה. אני רוצה חופש. אני רוצה את מה שטוב לי, ואת זה בלבד.

וכשה'אני' שולט – גם צורת החשיבה שלי משתנה. אני עושה רק מה שמעניין אותי, רק מה שמקדם אותי. מה שלא נתפס אצלי רווחי ומניב – לא מעניין.

וכך, לא פלא שהאדם מתפרץ כשכואב לו כמו אחרון ה'חכמים'. זה הרי אחרת ממה ש'אני' מבין!

ולא פלא שהוא מנסה להסתתר מאחורי שכפ"ץ של ידע וחשיבות כשמישהו נוגע לו בנקודה. אם יצליחו לגלות בי את החולשה – זה הרי יפגע ב'אני' שלי!

ומה הפלא שהוא מתייחס והופך פסיבי, הוא הרי לא רואה טעם בלהילחם, זה הרי לא מביא 'לי' שום תועלת!

ומה הפלא שהוא מתכחש למצב שלו. הרי לא מתאים 'לי' שיהיו לי חולשות וכאבים!

*

וכך עוברים להם מאתיים ועשר שנות עבודת פרך, ועם ישראל סובל, ולא רואה דרך לצאת מהמצרים הזה, המוקף כלבים ומכשפים.

אבל רגע לפני הגאולה, ניתנת להם הבחירה.

פתאום מגיע משה רבינו, וממליץ להם: קחו את השה, את מה שכולם מסביבכם מחשיבים ומעריצים ורואים בו אליל, ותשחטו אותו...

ובאותם רגעים ניטש מאבק פנימי בליבו של כל אחד מישראל.

כי מה ההיגיון לשחוט? זה הרי אליל! זה הרי חשוב! למה לוותר על זה?

אבל הם בוחרים להיכנע. כי הם מבינים שהם חייבים את הצדיק, כי הם – בגלות, הם – תקועים במצרים, הם – לא מסוגלים לבד. אז אם הצדיק אומר לוותר על משהו שנראה מאוד רווחי ומיוחד ואפילו סוג של 'פרה קדושה' – הם עושים את זה!

זה היה הצעד הראשון לגאולה: חיבור לצדיק.

הצעד השני, גם הוא עם הכבש – היה לקבוע קבוצות קבוצות שיתיישבו יחד, כ'חבורה', ויסעדו את קרבן הפסח יחד.

חברים. חברים זה לא רק אנשים שנחמד לשיר איתם בהרמוניה. חברים זה לא רק כאלה שאפשר לנתח איתם את המצב הפוליטי או הביטחוני.

חברים זה לשבת ביחד, באחדות פנימית, להיכנע לחבר, לשתוק למישהו שלא מוצא חן בעיניך, לקבל מוסר מחבר שמעיר לך. כי 'אני' לא הסיפור המרכזי שלי...

והצעד השלישי? התרחש בערב הפסח. אז הצטוו עם ישראל למרוח את הדם על המשקופים.

וזה, עם כל הכבוד, היה נראה כמו משהו ממש לא תועלת.

מה נרויח מזה?

מה ייצא לנו מזה?

מה האינטרס שלנו בזה?

אבל עם ישראל עושה, כי זה מה שהשם רוצה מהם עכשיו. עשייה שלא מכוונת לכבוד ולתהילה או לרווחים כספיים. פשוט לעשות את מה שנדרש ממני.

אלה הם שלושת המפתחות לגאולה: צדיק, חברים, עשייה.

אז, וגם היום.